

ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการหย่า ตามมาตรา 1516(4/2) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ : ศึกษากรณีที่มีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามี
ภริยา ได้โดยปกติสุขตลอดมาสามปี

ภาวิณี คุ่นสงคราม* , ปารเมศ อักษรดี* , อภิญญา ดวงจิสาร*
Phawinee Kunsongklam* , Parameas Aksorndee * , Apinya Duangtisan*
วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น*
Northen College*

Received: 16/07/2023, Revised: 18/08/2023, Accepted: 27/08/2023

บทคัดย่อ

กรณีคู่สมรสจะฟ้องคู่สมรสอีกฝ่ายเพื่อให้ศาลพิพากษาให้หย่าขาดจากกัน อันเป็นเหตุแห่งการฟ้องหย่า ประการหนึ่งในประเทศไทย การหาที่อยู่ใหม่ของคู่สมรสที่แยกกันอยู่ย่อมมีค่าใช้จ่าย ก่อให้เกิดภาระแก่คู่สมรสฝ่ายที่ต้องเก็บข้าวของออกไปจากที่พักอาศัยที่เคยอยู่ร่วมกัน และยังหาที่อยู่ใหม่ไม่ได้ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องอยู่ที่พักเดียวกัน แต่อยู่คนละห้องไปก่อน โดยไม่ได้มีความสัมพันธ์ฉันสามีภริยากันเป็นเวลาเกินสามปีแล้ว มีปัญหาว่า หากสามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่ แต่ยังคงอยู่ในที่พักอาศัยเดียวกัน กรณีสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุข เป็นหลักการพิจารณากรณีที่คู่สมรสแยกกันอยู่และอยู่ห่างจากกันแม้ว่า คู่สมรสจะยังคงอาศัยอยู่ในที่อยู่เดียวกันก็ตาม เป็นเหตุแห่งการฟ้องหย่าได้ และมีคดีที่เกิดขึ้นโดยตรงที่ศาลต่างประเทศได้วินิจฉัยไว้แล้ว เมื่อเปรียบเทียบเหตุฟ้องหย่าดังกล่าวของประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4/2) กับต่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ.1975 มาตรา 48 (2) และมาตรา 49 (2) แนวความคิดและคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องแล้ว บทความนี้พบว่า หลักการแยกกันอยู่ในที่พักอาศัยเดียวกัน ศึกษาในกฎหมายครอบครัวของต่างประเทศน่าจะนำมาใช้ในการตีความว่าเป็นเหตุหย่าของการสมัครใจแยกกันอยู่ตามมาตรา 1516 (4/2) แต่การพิจารณาถึงการที่คู่สมรสสมัครใจแยกกันอยู่แต่ยังคงอยู่ภายในบ้านเดียวกัน หรือที่อยู่อาศัยเดียวกัน แต่ต่างฝ่ายต่างแยกกันอยู่

คำสำคัญ : เหตุแห่งการฟ้องหย่า, หลักการแยกกันอยู่

Abstract

In the case where one spouse files a lawsuit against the other spouse in order for the court to adjudicate divorce. which is one of the reasons for filing for divorce in Thailand Finding a new place to live for a separated couple involves costs. It creates a burden on one spouse to have to

pack things up and leave the residence they used to live in together. And still can't find a new place to live. Therefore it is unavoidable to have to stay same accommodation But stay in different rooms for now. Having not had a relationship as husband and wife for more than three years, there is a problem that if the husband and wife voluntarily separate but still living in the same residence In the case of voluntary separation due to the inability to live happily together as husband and wife This is the principle of consideration in cases where married couples live separately and live far from each other, even if the spouses continue to live at the same address. It can be a cause for filing for divorce. And there are cases that directly arise that have already been decided by foreign courts. When comparing the aforementioned divorce filing grounds in Thailand According to the Civil and Commercial Code, Section 1516 (4/2) with foreign countries According to the Family Law Act 1975, Section 48 (2) and Section 49 (2), related concepts and judgments This article found that Separate principles under one roof Studies in foreign family law should be used to interpret the grounds for divorce as a result of voluntary separation according to Section 1516 (4/2). However, considering that spouses voluntarily separate but still living in the same house or the same residence But each side is separated.

Keywords : grounds for filing for divorce, principles of separation

บทนำ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1501 กำหนดว่า การสิ้นสุดแห่งการสมรสนั้นจะต้องเป็นกรณีที่คู่สมรสถึงแก่ความตาย มีการหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส กรณีที่คู่สมรสสมัครใจแยกกันอยู่ คู่สมรสจะฟ้องคู่สมรสอีกฝ่ายเพื่อให้ศาลพิพากษาให้หย่าขาดจากกัน จะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4/2) กล่าวคือ กรณีที่คู่สมรสสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกัน ฉันทามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี แต่ยังคงต้องพักอาศัยที่เดียวกัน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันประกอบกับค่าครองชีพที่สูง หรือกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีงานทำโดยได้รับการเลี้ยงดูจากอีกฝ่ายหนึ่งมาตลอด แต่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ฉันทามีภริยากันแล้วเป็นเวลาเกินสามปี เมื่อสังคมในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการหย่าจึงมีเหตุผลที่มีความซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งสถาบันครอบครัวนั้นเป็นพื้นฐานของสังคมอย่างหนึ่ง การพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องของกับสภาพทางสังคมดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณากฎหมายที่ใช้บังคับ ปัญหาว่า หากสามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่ แต่ยังคงอยู่ในที่พักอาศัยเดียวกัน การสมัครใจแยกกันอยู่ เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันทามีภริยาได้โดยปกติสุขจะมีแนวทางพิจารณาอย่างไร บทความนี้จึงขอศึกษาเหตุฟ้องหย่าในหลักการแยกกันอยู่เหตุฟ้องหย่าดังกล่าวของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการหย่า
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวกับการหย่า
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายการหย่า

สมมุติฐานของการวิจัย

เกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการหย่า ตามมาตรา 1516(4/2) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีที่สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา ได้โดยปกติสุขตลอดมาสามปี ทำให้เกิดผลกระทบเกี่ยวกับการฟ้องหย่า จนนำไปสู่การพิจารณาตามคำพิพากษาของศาล

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 วรรคแรก กฎหมายลักษณะล้มละลายและมีบัญญัติต่อเนื่องกันมาในบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตั้งแต่ พ.ศ.2478 ถึงปัจจุบัน สำหรับภูมิลำเนาของสามีภริยานั้น สามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เดิม ในมาตรา 1454 กำหนดให้สามีเป็นผู้เลือกที่อยู่ และในมาตรา 50 กำหนดให้ ภริยาต้องถือภูมิลำเนาตามสามี แต่บรรพ 5 ใหม่ ยกเลิกมาตรา 1454 และ มาตรา 50 แล้ว โดยมาตรา 43 รวมไปถึงคำพิพากษาของศาลฎีกาในประเทศไทยและคำพิพากษาต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการหย่า ตามมาตรา 1516(4/2) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีที่สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา ได้โดยปกติสุขตลอดมาสามปี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี ทั่วบทกฎหมาย พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ แนวคำพิพากษาของศาลฎีกาเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการหย่า
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวกับการหย่า

4. สามารถเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายการหย่า

แนวคิด ทฤษฎี และการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดเหตุหย่านั้นมีแนวความคิดอยู่หลายประการ ได้แก่ มาตรการการลงโทษคู่สมรสที่ทำผิดต่อหน้าที่การเป็นสามีภริยา ซึ่งจะต้องเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงหรือต่อเนื่องถึงขนาดเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยา และมาตรการการแก้ไขปัญหาการแตกสลายของครอบครัวที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยไม่ต้องพิจารณาถึงความผิดของสามีหรือภริยาฝ่ายใด จากแนวความคิดดังกล่าวกฎหมายของต่างประเทศ รวมทั้งประเทศไทยกำหนดหลักการหย่าไว้ ดังนี้

1. การหย่าที่ไม่มีคู่สมรสฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิด สามีภริยาต่างให้ความยินยอมในการหย่า การหย่าในข้อนี้ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงการกระทำผิดหน้าที่ของสามีภริยา โดยพิจารณาเพียงว่าการสมรสเป็นสัญญาทางแพ่ง เมื่อคู่สมรสไม่ประสงค์สมรสแล้ว ก็ยอมเลิกสัญญาสมรสได้ ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1514 ที่กำหนดให้การหย่าทำได้โดยการยินยอมหรือโดยคำพิพากษา

2. การหย่าที่เป็นการลงโทษคู่สมรสฝ่ายที่ทำผิดหน้าที่ของสามีภริยา

การหย่าในข้อนี้เกี่ยวกับทฤษฎีความผิดที่คู่สมรสฝ่ายที่ทำผิดต่อหน้าที่ของสามีภริยา ส่วนอีกฝ่ายเป็นผู้บริสุทธิ์ ฝ่ายหลังสามารถยกเป็นข้ออ้างในการฟ้องหย่าได้และฝ่ายหลังจะต้องยินยอมในการหย่าด้วย แต่หากคู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างเป็นฝ่ายผิดหน้าที่ของสามีภริยาทั้งคู่ ต่างก็ไม่สามารถอ้างทฤษฎีความผิดนี้ได้ เหตุฟ้องหย่าที่จัดอยู่ในทฤษฎีความผิดนี้ ได้แก่ เหตุฟ้องหย่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1516 (4/2) การหย่าที่เป็นการแก้ไขการสมรสที่แตกสลายไปแล้ว การหย่าในข้อนี้มีวิวัฒนาการทางกฎหมายมาจากทฤษฎีความผิดเนื่องจากในอดีตสังคมใช้การกระทำผิดหน้าที่ของสามีภริยามาเป็นเครื่องป้องกันการหย่า ต่อมาเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป การหย่าไม่ได้พิจารณาถึงการผิดหน้าที่ของสามีภริยาเท่านั้น แต่เป็นการแก้ไขการสมรสที่แตกสลายไปแล้ว เหตุหย่าที่ไม่ได้พิจารณาทฤษฎีความผิดต้องมีเหตุมาจาก “การไม่ลงรอยของคู่สมรสเหตุฟ้องหย่าที่จัดอยู่ในทฤษฎีความผิดนี้” ได้แก่ เหตุฟ้องหย่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4/2)

หลักการพิจารณาการแยกกันอยู่ของกฎหมายประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 วรรคแรก กำหนดว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย บทบัญญัติมาตราดังกล่าวเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายอย่างสมบูรณ์แต่การใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องไม่กระทบสิทธิของบุคคลอื่น ปัญหาว่าสิทธิในการหย่าเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญหรือไม่และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 16 (1) กำหนดว่าชายและหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์ มีสิทธิที่จะแต่งงานและสร้างครอบครัวโดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดทางด้านเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา

พวกเขามีสิทธิเท่าเทียมในการสมรสและการหย่าร้าง พบว่าการสมรสเป็นเสรีภาพของบุคคลแต่การหย่าไม่ใช่เสรีภาพของบุคคลเนื่องจากการสิ้นสุดการสมรสเป็นสิ่งที่กฎหมายควบคุมไว้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในประเทศไทย

ปัญหาการจะให้มีการหย่ากันหรือไม่ เป็นปัญหาขัดแย้งในสังคมและมีการยอมรับการหย่ามาตั้งแต่สมัยที่ประเทศไทยใช้กฎหมายตราสามดวงซึ่งเห็นได้จากกฎหมายลักษณะผัวเมียและมีบัญญัติต่อเนื่องกันมาในบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตั้งแต่ พ.ศ.2478 ถึงปัจจุบัน สำหรับภูมิลำเนาของสามีภริยานั้น สามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เดิม ในมาตรา 1454 กำหนดให้สามีเป็นผู้เลือกที่อยู่ และในมาตรา 50 กำหนดให้ ภริยาต้องถือภูมิลำเนาตามสามี แต่บรรพ 5 ใหม่ ยกเลิกมาตรา 1454 และ มาตรา 50 แล้ว โดยมาตรา 43 กำหนดว่า “ภูมิลำเนาของสามีและภริยา ได้แก่ ถิ่นที่อยู่ที่สามีและภริยาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา เว้นแต่สามีหรือภริยาได้แสดงเจตนาให้ปรากฏว่ามีภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน” ดังนั้น “กรณีภริยาไม่ถือภูมิลำเนาหรืออยู่ร่วมกับสามีจึงมีผลแตกต่างไปแล้วแต่รูปคดี” และไม่เป็นการบังคับว่าสามีและภริยาที่จดทะเบียนสมรสกันต้องมีภูมิลำเนาอยู่แห่งเดียวกัน แต่ภูมิลำเนาของสามีและภริยานั้นจะต้องนำพิจารณาเมื่อมีการฟ้องหย่าเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกฟ้องคดี เหตุแห่งการฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 นั้นกำหนดเหตุหย่าไว้ 12 เหตุ สำหรับการแยกกันอยู่แม้จะอยู่บ้านเดียวกันนั้น เป็นเหตุหย่าที่ทำให้ชีวิตสมรสสิ้นสุดลงหรือไม่สามารถดำเนินต่อไปได้โดยปกติสุข มีมาตรา 1516 (4/2) กำหนดว่า สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ ในข้อนี้มีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. สามีและภริยาต้องสมัครใจแยกกันอยู่การแยกกันอยู่นี้ หากสามีภริยาตกลงอยู่รวมกันในบ้านเดียวกันแต่อาศัยอยู่คนละห้อง ยังไม่เรียกว่าแยกกันอยู่ เนื่องจากสามีภริยายังคงพบกันได้ แม้ไม่พูดจาหรือหลับนอนกัน “แต่อาจเป็นเหตุหย่าในเหตุอื่น” การสมัครใจแยกกันอยู่อาจทำเป็นข้อตกลงโดยชัดแจ้งหรือไม่ต้องตกลงกันโดยชัดแจ้ง แต่การสมัครใจแยกกันอยู่นั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องทำเป็นหนังสือ เพียงแต่ตกลงด้วยวาจาคู่ความก็สามารถนำข้อตกลงดังกล่าวนำมาเป็นการฟ้องหย่าได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5983/2548 วินิจฉัยตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 28 ซึ่งกำหนดว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “...การเลือกคู่ครองเป็นสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสิทธิของโจทก์ที่จะเลือกคู่ครองของตนเองได้ก็ตาม แต่การใช้สิทธิเช่นนั้นจะต้องไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนและต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งต้องมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองถึงการใช้สิทธินั้นได้ การที่โจทก์อยู่กินฉันสามีภริยากับจำเลยและได้จดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ต่อมาภายหลังโจทก์ไม่พอใจต้องการแยกทางกับจำเลยจึงฟ้องหย่า โดยอ้างว่าเป็นสิทธิที่โจทก์จะเลือกคู่ครองได้ตามแต่ความพอใจของตนนั้นคงไม่ถูกต้อง เพราะการใช้สิทธิดังกล่าวของโจทก์ย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อจำเลย ซึ่งเป็นภริยาและบุตร หากโจทก์ประสงค์จะหย่าขาดจากจำเลยต้องมีเหตุที่อ้างได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1516 มิฉะนั้น สถาบันครอบครัวในสังคมจะเกิดการเอาเปรียบและมีแต่ความสับสนวุ่นวาย...” ผู้เขียนเห็นด้วยกับคำพิพากษาดังกล่าวเนื่องจากแสดงให้เห็นว่าการหย่าไม่ใช่เสรีภาพของบุคคล อันต่างจากสิทธิในการสมรสซึ่งเป็นสิทธิที่จะเลือกคู่ครอง นอกจากนี้คำพิพากษานี้เป็นการยืนยันว่าศาลไทยจะพิพากษาให้หย่าได้ต้องมีเหตุแห่งการฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4151/2560

พฤติการณ์ที่จะถือว่าโจทก์กับจำเลยสมรสใจแยกกันอยู่นั้น จะต้องมีข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าโจทก์และจำเลยต่างมีเจตนาตรงกัน คือไม่ประสงค์จะใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา มีลักษณะที่ขาดจากความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาโดยสิ้นเชิงและต่างฝ่ายต่างไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในทางพฤตินัยและนิตินัย

โจทก์เป็นฝ่ายออกจากบ้านไปมีภริยาใหม่และมีบุตรด้วยกัน 1 คน ไม่ปรากฏพฤติการณ์ใดที่แสดงว่าจำเลยมีความประสงค์แยกกันอยู่กับโจทก์โดยชัดแจ้ง ส่วนที่โจทก์ตกลงกับจำเลยว่าจะให้จำเลยเป็นผู้รับเงินเดือนของโจทก์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูจำเลยและบุตรผู้เยาว์ทั้งสองคนในเวลานั้น ถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูจำเลยผู้เป็นภริยาและอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ตามป.พ.พ.มาตรา 1565 วรรคหนึ่ง หาใช่เป็นข้อตกลงที่ถือว่าจำเลยตกลงแยกกันอยู่กับโจทก์โดยสมรสใจไม่

องค์ประกอบอันเป็นเหตุหย่าตามป.พ.พ.มาตรา 1516 (4/2) นอกจากการที่สามีภริยาสมรสใจแยกกันอยู่แล้ว ยังจะต้องได้ความต่อไปว่าการสมรสใจแยกกันอยู่นั้นเพราะเหตุไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปีด้วย จึงจะทำให้มีเหตุหย่าโดยชอบด้วยกฎหมาย มิใช่รับฟังองค์ประกอบเรื่องระยะเวลาที่แยกกันอยู่แต่เพียงประการเดียว พฤติการณ์แห่งคดีฟังได้ว่าโจทก์ฝ่ายเดียวสมรสใจแยกทางกันอยู่กับจำเลย จำเลยไม่ได้สมรสใจแยกกันอยู่กับโจทก์นั้น

ผู้เขียนเห็นว่า : ป.พ.พ.มาตรา 1516 บัญญัติเหตุฟ้องหย่า (4/2) ว่า “สามีและภริยาสมรสใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งของศาลเป็นเวลาเกินสามปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้”

เหตุหย่าดังกล่าวมีองค์ประกอบ คือ

1. สามีและภริยาสมรสใจแยกกันอยู่
2. เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุข และ
3. ตลอดมาเกินสามปี

คดีนี้ ศาลฎีกาอธิบายไว้ว่า พฤติการณ์ที่จะถือว่าสามีภริยาสมัครใจแยกกันอยู่นั้น จะต้องมิใช่ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าสามีและภริยาต่างมีเจตนาตรงกัน คือไม่ประสงค์จะใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา มีลักษณะที่ขาดจากความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาโดยสิ้นเชิงและต่างฝ่ายต่างไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในทางพฤตินัยและนิตินัย และ

วินิจฉัยว่าการที่โจทก์ตกลงกับจำเลยว่าจะให้จำเลยเป็นผู้รับเงินเดือนของโจทก์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูจำเลยและบุตรผู้เยาว์ทั้งสองคนในเวลานั้น ถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูจำเลยผู้เป็นภริยาและอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ตามป.พ.พ.มาตรา 1565 วรรคหนึ่ง หาใช่เป็นข้อตกลงที่ถือว่าจำเลยตกลงแยกกันอยู่กับโจทก์โดยสมัครใจไม่ สืบได้ว่ามีข้อตกลงดังกล่าว หรือไม่ต้องมีข้อตกลงแยกกันอยู่ แต่จะต้องมีพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าสามีภริยาต่างฝ่ายต่างสมัครใจแยกกันอยู่

2. การแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุข การสมัครใจแยกกันอยู่ต้องเกิดจากความยินยอมมิใช่เกิดจากการถูกบังคับและการแยกกันอยู่นั้น “ต้องมีลักษณะขาดความสัมพันธ์ฉันสามีภริยา” พฤติการณ์ที่มีลักษณะของการขาดความสัมพันธ์ฉันสามีภริยานั้นมีคำพิพากษาฎีกาที่ 7004/2539 สรุปได้ว่า สามีและภริยาอยู่กินด้วยกันที่บ้านและมีบุตรด้วยกัน การที่สามีไปรับราชการต่างจังหวัด และทะเลาะกันบ้าง แต่สามีก็ยังกลับมาอนที่บ้านกับภริยาตามปกติที่สามีภริยาต้องปฏิบัติต่อกัน การที่สามีไปมีภริยาใหม่ ถือว่าสามีแยกกันอยู่กับภริยาเพียงฝ่ายเดียว แต่ภริยาไม่ได้สมัครใจด้วย ยังไม่ถือว่าเป็นกรณีที่สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่ จากคำพิพากษาฎีกานี้จะเห็นได้ว่า แม้สามีภริยาจะไม่ได้อยู่บ้านเดียวกันก็ตาม และมีเหตุทะเลาะกันบ้าง สามีก็ยังกลับมาอนที่บ้าน และฝ่ายภริยาไม่ได้สมัครใจแยกกันอยู่กับสามี คงมีแต่ฝ่ายสามีที่สมัครใจแยกกันอยู่เพียงฝ่ายเดียว จึงยังไม่มีลักษณะขาดความสัมพันธ์ฉันสามีภริยา คำพิพากษาฎีกาที่ 2520/2549 สรุปได้ว่า ในปี 2517 สามีออกจากบ้านที่เคยอยู่กินฉันสามีภริยากับภริยา แต่ในปี 2519 ภริยาเองก็มีความสัมพันธ์ฉันคู่สาวกับชายอื่นจนมีบุตรร่วมกัน เช่นนี้ ภริยาก็คงไม่ได้ต้องการที่จะอยู่กินกับสามีอีกต่อไป และสามีก็ไม่ได้กลับไปหาภริยาในขณะที่แยกกันอยู่ ภริยาเองก็รู้ว่าสามีพักอยู่ที่ใด แต่ก็ไม่ได้หาทางที่จะอยู่ร่วมกันกับสามีอีกต่อไป ต่างฝ่ายต่างอยู่นานถึง 25 ปี พฤติการณ์เช่นนี้ ถือได้ว่า สมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมา เกินสามปี อันเป็นเหตุหย่าตามมาตรา 1516 (4/2) จากคำพิพากษาฎีกานี้จะเห็นได้ว่า สามีภริยาต่างคนต่างอยู่ และรู้ว่าพักอาศัยอยู่ที่ใด แต่ก็ไม่ได้สนใจที่จะกลับมาอยู่ด้วยกันฉันสามีภริยา พฤติการณ์ของการสมัครใจแยกกันอยู่เช่นนี้ จึงมีลักษณะขาดความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาแล้ว นอกจากนี้ การสมัครใจแยกกันอยู่จะมีสาเหตุร้ายแรงเพียงใดไม่สำคัญ หากสามีภริยาเห็นว่าเหตุที่ว่านั้นทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกัน สามีภริยาก็สามารถตกลงแยกกันอยู่ได้ เช่น คู่สมรสทะเลาะวิวาทต่อกันเป็นประจำจึงตกลงแยกกันอยู่เกิน 3 ปี สามีและภริยาต่างฝ่ายต่างฟ้องอีกฝ่ายได้

3. การแยกกันอยู่ต้องมีระยะเวลาเกิน 3 ปี ติดต่อกัน การนับระยะเวลาการแยกกันอยู่ต้องต่อเนื่องกัน จะแยกกันอยู่เป็นช่วงไม่ได้ โดยจะต้องต่างฝ่ายต่างแยกกันอยู่กันถึงวันฟ้องเกิน 3 ปี ต่อเนื่องกัน ซึ่งระยะเวลาที่

นานเกิน 3 ปี โดยคู่สมรสแต่ละฝ่ายต่างไม่มีความรู้สึกหรือมีความต้องการกลับไปใช้ชีวิตร่วมกัน “ยอมแสดงให้เห็นเป็นปริยายว่าทั้งคู่ต้องการที่จะแยกทางกัน”

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องของการสม์ครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตามมาตรา 1516 (4/2) มีคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการตีความถึงพฤติการณ์ของการสม์ครใจแยกกันอยู่กับการที่คู่สมรสแยกกันอยู่แต่ยังคงอยู่บริเวณเดียวกันหรือบ้านเดียวที่พอเทียบเคียงได้ ดังนี้

1. อยู่คนละบ้านแต่บ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน พฤติการณ์ที่สามีและภริยาสม์ครใจพักอาศัยอยู่กันคนละบ้าน แต่บ้านอยู่ในบริเวณเดียวกันนั้น มีคำพิพากษาฎีกาที่ 882/2518 วินิจฉัยตามเหตุยกย่องที่อ้างไว้ว่า “...การที่สามีภริยาไม่ได้อาศัยนอนรวมเพศกัน แต่อยู่คนละบ้านในบริเวณเดียวกัน ไม่เป็นการทิ้งร้างกัน...” จากคำพิพากษาฎีกานี้เป็นการวินิจฉัยตามมาตรา 1516 (4) กำหนดว่า สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้ อันเป็นการวินิจฉัยก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1516 (4/2) ในปี 2533 และแสดงให้เห็นว่าแม้สามีภริยาจะอยู่คนละบ้าน แต่บ้านกลับอยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยมีข้อเท็จจริงอีกว่าสามีภริยาไม่ได้ร่วมประเวณีกันนั้น ยังไม่เป็นการทิ้งร้างกันซึ่งการทิ้งร้างนั้นตามคำพิพากษาฎีกาที่ 4404/2558 วินิจฉัยว่า “...จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่าคุณความนั้นจงใจทิ้งร้างไปในลักษณะที่ไม่หวนกลับไปหาคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่ประสงค์ที่จะอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาอีกต่อไป เป็นเวลาติดต่อกันเกินกว่า 1 ปี จำเลยออกไปจากบ้านตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม 2555 แต่จำเลยกลับมาพักอยู่กับโจทก์ระหว่างวันที่ 11 ถึง 15 กันยายน 2555 อีก จึงยังไม่เกินกว่ากำหนดเวลา 1 ปี และยอมแสดงว่า จำเลยยังประสงค์จะอยู่กับโจทก์ต่อไป แต่โจทก์เป็นฝ่ายเปลี่ยนกุญแจบ้านไม่ให้จำเลยเข้าไปอยู่ในบ้าน และไม่ยอมพูดคุยกับจำเลยเพื่อรับความเข้าใจ ในขณะที่จำเลยยอมโทรศัพท์ขอโทษมารดาโจทก์และยอมรับผิดชอบมารดาโจทก์ มารดาจำเลยก็ไม่ต้องการให้โจทก์จำเลยหย่ากัน โดยนัดโจทก์และมารดาโจทก์มาพูดคุย แต่มารดาโจทก์ก็ไม่ยอมช่วย และบอกว่าโจทก์กับจำเลยต้องแยกกันอยู่ พฤติการณ์ดังกล่าวแสดงว่า จำเลยยังมีเยื่อใยต่อโจทก์ ต้องการอยู่กับโจทก์ต่อไป จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้าง โจทก์คำพิพากษาข้างต้นนั้นเป็นการวินิจฉัยตามหลักการละทิ้งร้าง ซึ่งการทิ้งร้างเป็นการแยกกันอยู่อย่างหนึ่ง แต่การทิ้งร้างกับสม์ครใจแยกกันอยู่นั้นมีความหมายต่างกัน การสม์ครใจแยกกันอยู่นั้นต้องเกิดจากความสม์ครใจของสามีและภริยา การทิ้งร้างนั้นต้องจงใจละทิ้งร้างโดยไม่มีเรื่องของการสม์ครใจ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 8059/2538 “ การที่สามีแยกไปพักตามลำพังเนื่องจากสามีภริยาทะเลาะกันโดยมีสาเหตุเกิดแต่สามีเป็นสำคัญและภริยามีได้สม์ครใจแยกกันอยู่กับสามีเป็นกรณีที่สามีจงใจทิ้งร้างภริยาไปฝ่ายเดียวมิใช่สามีภริยาสม์ครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี...” และเป็นเหตุหย่าคนละเหตุกัน

2. อยู่บ้านหลังเดียวกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 388/2522 กล่าวโดยสรุปคดีนี้ ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ภริยาจดทะเบียนหย่ากับสามี เนื่องจากสามีภริยาทำสัญญาหย่ากันแล้ว ไม่มีการเลิกสัญญากัน ภริยาจึงต้องไปจดทะเบียนหย่า ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ให้ยกฟ้องสามี เนื่องจากเห็นว่าสัญญาหย่าเลิกกันแล้ว ศาลฎีกาเห็นว่า คดีนี้เป็นเรื่องที่สามีภริยาทำสัญญาหย่ามานานถึง 1 ปี สามีเพิ่งนำสัญญาหย่าดังกล่าว มาฟ้องหย่าภริยา โดยระหว่าง 9 ปีนั้น ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า สามีภริยาต่างอยู่บ้านหลังเดียวกัน ภายหลังจากที่สามีภริยาทำสัญญาหย่าแล้วประมาณ 6 ปี สามีก็ยังได้ให้ความยินยอมในการที่ภริยาทำนิติกรรมสัญญาขายไฟให้แก่การรถไฟแห่งประเทศไทย ในฐานะที่เป็นสามีอีกด้วย แสดงว่าสามีภริยาได้คืนดีกัน สามีจะนำสัญญาหย่ามาฟ้องให้ภริยาจดทะเบียนหย่าไม่ได้ โดยไม่มีประเด็นต้องวินิจฉัยว่าสัญญาหย่าสมบูรณ์หรือไม่ จากคำพิพากษาฎีกานี้แสดงว่า แม้จะทำสัญญาหย่ากันไว้ แต่พฤติการณ์ที่แสดงว่าสามีภริยายังคงอยู่บ้านหลังเดียวกันและยังมีความสัมพันธ์กันฉันสามีภริยา เช่น ให้ความยินยอมในการทำนิติกรรมในฐานะสามี แสดงว่าสามีภริยาได้คืนดีกัน สัญญาหย่าเป็นอันเลิกกันโดยปริยาย คำพิพากษาฎีกาที่ 4151/2560 คดีนี้สามีฟ้องภริยาว่าสมครใจแยกกันอยู่เป็นเวลา 14 ปี จำเลยให้การว่าไม่ได้แยกกันอยู่กับโจทก์เป็นเวลา 14 ปี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2557 โจทก์จำเลยและบุตรสาวทำสัญญาซื้อบ้านและที่ดินและยังคงพักอาศัยอยู่ในบ้านหลังดังกล่าวด้วยกัน ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 3 พิพากษายกฟ้อง โจทก์ฎีกา คดีมีปัญหาคือต้องวินิจฉัยว่า โจทก์กับจำเลยได้สมครใจแยกกันอยู่เป็นเวลาเกิน 3 ปี หรือไม่ “...พฤติการณ์ที่จะถือว่าโจทก์กับจำเลยสมครใจแยกกันอยู่นั้น จะต้องมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าโจทก์และจำเลยต่างมีเจตนาตรงกันคือไม่ประสงค์จะใช้ชีวิต คู่อยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา มีลักษณะที่ขาดจากความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาโดยสิ้นเชิงและต่างฝ่ายต่างไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในทางพฤตินัยหรือนิตินัย...”โจทก์เป็นฝ่ายออกจากบ้านเลขที่...ไปมีภริยาใหม่

และมีบุตรด้วยกัน 1 คน ไม่ปรากฏพฤติการณ์ใดที่แสดงว่าจำเลยมีความประสงค์แยกกันอยู่กับโจทก์โดยชัดแจ้ง ส่วนที่โจทก์ตกลงกับจำเลยว่าจะให้จำเลยเป็นผู้รับเงินเดือนของโจทก์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูจำเลยและบุตรผู้เยาว์ทั้งสองคนในเวลานั้น ถือเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูจำเลยผู้เป็นภริยาและอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์...หาใช่เป็นข้อตกลงที่ถือว่าจำเลยตกลงแยกกันอยู่กับโจทก์โดยสมครใจไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนฟ้องคดีนี้ประมาณ 1 ปี 2 เดือน โจทก์จำเลยและนางสาว จ. (บุตรของโจทก์) ร่วมกันกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อซื้อบ้านพักอาศัยร่วมกัน และโจทก์บอกกล่าวแก่ญาติพี่น้องฝ่ายตนว่าเป็นบ้านของโจทก์..โดยโจทก์มีกุญแจบ้านสามารถเข้าออกได้ตามอัธยาศัย “...โจทก์มาพักอาศัยในบ้านหลังใหม่ร่วมกับจำเลยซึ่งเป็นการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในลักษณะสามีภริยากัน ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ว่าโจทก์กับจำเลยยังมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งในทางนิตินัยและพฤตินัย ไม่ได้มีเจตนาสมครใจแยกกันอยู่อย่างแท้จริงและถาวร...”จากคำพิพากษาฎีกานี้แสดงว่า การพิจารณาการแยกกันอยู่ตามมาตรา 1516 (4/2) จะต้องมีการสมครใจแยกกันอยู่ โดยที่สามีภริยาต้องไม่มีปฏิสัมพันธ์ทั้งทางนิตินัยหรือพฤตินัย การแยกกันอยู่จะต้องแยกกันอยู่อย่างแท้จริงและถาวร คำพิพากษาฎีกาที่ 257/2545 “...เหตุที่โจทก์จำเลยทะเลาะกันและอยู่ด้วยกันในบ้านหลังเดียวกันโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกันนั้น มิได้มีสาเหตุมาจากว่าโจทก์และจำเลยไม่สามารถใช้ชีวิตรวมกันฉันสามีภริยาโดยปกติ

ทั่วไปได้ แต่เป็นเพราะโจทก์โกรธจำเลยเพราะเข้าใจว่าจำเลยร่วมมือกับมารดาโจทก์ฉ้อโกงเอาบ้านและที่ดินของโจทก์ไป เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ก่อนหน้าเกิดเหตุโจทก์และจำเลยแม้จะอยู่บ้านเดียวกันแต่ก็มีลักษณะแบบต่างคนต่างอยู่ ต่างทำมาหากิน จึงเป็นกรณีที่โจทก์จำเลยสมัครใจอยู่กินในลักษณะดังกล่าว ฉะนั้น การที่จำเลยพาบุตรคนโตไปกรุงเทพมหานคร เพื่อค้าขายเสื้อผ้าจึงเป็นเพียงการแยกตัวไปทำมาหากินเท่านั้น ถ้าวินิจฉัยว่าจำเลยจงใจละทิ้งร้างโจทก์หรือกระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากัน อันจะเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4) (6)...” จากคำพิพากษานี้ แสดงให้เห็นพฤติการณ์ในคดีว่าสามีภริยาอยู่บ้านหลังเดียวกัน แต่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต่างทำมาหากิน เพราะเหตุที่ทะเลาะกันจากการที่มารดาโจทก์นำที่ดินและบ้านไปขายโดยจำเลยลงชื่อเป็นพยาน มิได้มีสาเหตุมาจากว่าโจทก์และจำเลยไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภริยาโดยปกติ และออกจากบ้านไปเพราะแยกไปทำมาหากินเท่านั้น ศาลฎีกาจึงเห็นว่าไม่ใช่เรื่องที่โจทก์และจำเลยไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภริยาโดยปกติทั่วไป นอกจากนี้การที่โจทก์และจำเลยมีสภาพต่างคนต่างอยู่ก็เกิดขึ้นจากความสมัครใจอันอาจเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว เพราะหากประสงค์ให้เกิดขึ้นอย่างถาวรปีที่ 9 ฉบับที่ 1 คำพิพากษาข้างต้นนั้นเป็นการวินิจฉัยตามหลักการละทิ้งร้าง ซึ่งการทิ้งร้างเป็นการแยกกันอยู่อย่างหนึ่ง แต่การทิ้งร้างกับสมัครใจแยกกันอยู่นั้นมีความหมายต่างกันเนื่องจากการสมัครใจแยกกันอยู่ต้องเกิดจากความสมัครใจของสามีและภริยา การทิ้งร้างนั้นต้องจงใจละทิ้งร้างโดยไม่มีเรื่องของการสมัครใจ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาต่อไป

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8059/2538 “การที่สามีแยกไปพักตามลำพังเนื่องจากสามีภริยาทะเลาะกันโดยมีสาเหตุเกิดแต่สามีเป็นสำคัญและภริยามีได้สมัครใจแยกกันอยู่กับสามีเป็นกรณีที่สามีจงใจทิ้งร้างภริยาไปฝ่ายเดียวมิใช่สามีภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี...” และเป็นเหตุหย่าคนละเหตุกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4151/2560 คดีนี้สามีฟ้องภริยาว่าสมัครใจแยกกันอยู่เป็นเวลา 14 ปี จำเลยให้การว่าไม่ได้แยกกันอยู่กับโจทก์เป็นเวลา 14 ปี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2557 โจทก์จำเลยและบุตรสาวทำสัญญาซื้อบ้านและที่ดินและยังคงพักอาศัยอยู่ในบ้านหลังดังกล่าวด้วยกัน ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 3 พิพากษายกฟ้อง โจทก์ฎีกา คดีนี้มีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า โจทก์กับจำเลยได้สมัครใจแยกกันอยู่เป็นเวลาเกิน 3 ปี หรือไม่ “...พฤติการณ์ที่จะถือว่าโจทก์กับจำเลยสมัครใจแยกกันอยู่นั้น จะต้องมีข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าโจทก์และจำเลยต่างมีเจตนาตรงกันคือไม่ประสงค์จะใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา มีลักษณะที่ขาดจากความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาโดยสิ้นเชิงและต่างฝ่ายต่างไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในทางพฤตินัยหรือนิตินัย...” โจทก์เป็นฝ่ายออกจากบ้านเลขที่...ไปมีภริยาใหม่

แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการฟ้องหย่าในการแยกกันอยู่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1762/2542

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อปี 2509 โจทก์จดทะเบียนสมรสกับจำเลยระหว่างอยู่กินด้วยกัน จำเลยมักหาเรื่องทะเลาะกับโจทก์และประพฤติตนไม่เหมาะสมในฐานะภริยาของโจทก์ซึ่งรับราชการเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำ

ประเทศต่าง ๆ ทำให้โจทก์ถูกดำเนินจากผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นประจำ จนกระทั่งกลางปี 2535 โจทก์จำเลยมีปากเสียงกันจึงสมัครใจแยกกันอยู่จนถึงปัจจุบัน โจทก์ประสงค์จดทะเบียนหย่าแต่จำเลยไม่ยินยอมขอพิพากษาให้โจทก์จำเลยหย่าขาดจากกัน

จำเลยให้การว่า ระหว่างโจทก์จำเลยอยู่กินร่วมกันจำเลยไม่เคยหาเรื่องทะเลาะกับโจทก์ ไม่เคยประพฤติไม่เหมาะสมอันจะนำความเสื่อมเสียมาสู่โจทก์ ไม่เคยทำให้โจทก์ถูกดำเนินจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชาและไม่เคยสมัครใจแยกกันอยู่ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์ฎีกา

จุดที่ศาลฎีกาวินิจฉัย

ศาลฎีกาแผนกคดีเยาวชนและครอบครัววินิจฉัยว่า”พิเคราะห์แล้ว มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ในชั้นนี้เพียงว่า โจทก์จำเลยสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปีอันเป็นเหตุหย่าหรือไม่

คดีได้ความว่า เมื่อปี 2509 โจทก์จำเลยจดทะเบียนสมรสกัน โจทก์รับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศ ส่วนจำเลยรับราชการที่กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ โจทก์และนางยีโธ พยานโจทก์ซึ่งเป็นน้องสาวโจทก์เบิกความเป็นสำคัญว่านับแต่ปี 2519 เป็นต้นมา โจทก์จำเลยไม่อาจอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข จำเลยไม่สนใจในภาษาอังกฤษ ทั้งๆ ที่โจทก์พยายามส่งเสริมสนับสนุน เป็นเหตุขัดข้องต่อการออกงานสังคมร่วมกันในต่างประเทศ จำเลยชอบแนะนำบุตรสาวให้รู้จักกับผู้ชายที่มีฐานะทางสังคมเป็นที่ยุ่งยากใจแก่โจทก์ทั้งโจทก์เบิกความด้วยว่า ต่อจากนั้นโจทก์จำเลยคงขัดแย้งมีปากเสียงกันมาตลอดถึงกับตกลงจะจดทะเบียนหย่ากัน แต่ในที่สุดจำเลยกลับไม่จดทะเบียนหย่าให้ โจทก์จึงย้ายไปพักอาศัยอยู่กับนางยีโธน้องสาวโจทก์ เมื่อครั้งที่โจทก์เดินทางไปรับราชการที่สาธารณรัฐโปแลนด์และรัฐคูเวต จำเลยก็ได้ติดตามไปอยู่ด้วยเพราะสมัครใจแยกกันอยู่ ส่วนจำเลยเบิกความว่า จำเลยไม่เคยประพฤติให้โจทก์เสื่อมเสียชื่อเสียง แม้โจทก์จำเลยมีปากเสียงกันแต่ก็คงอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาตามปกติมาตลอด ที่โจทก์ไปอยู่กับนางยีโธน้องสาวโจทก์เป็นเพราะความสมัครใจของโจทก์เองส่วนที่จำเลยไม่ได้ติดตามไปอยู่กับโจทก์ที่สาธารณรัฐโปแลนด์และรัฐคูเวต เพราะโจทก์ไม่ให้ความยินยอมในการขอวีซ่าของจำเลย จำเลยมิได้สมัครใจแยกกันอยู่กับโจทก์ทั้งจำเลยเบิกความด้วยว่าโจทก์เคยเสนอเงินแก่จำเลยเป็นจำนวนสูงถึง 1,500,000 บาทเพื่อให้จำเลยจดทะเบียนหย่า แต่จำเลยไม่ตกลงด้วยเพราะประสงค์จะอยู่กับโจทก์ต่อไป

เห็นว่า พยานหลักฐานของจำเลยมีเหตุผลและน้ำหนักดีกว่าพยานหลักฐานของโจทก์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าการที่จำเลยไม่ได้อยู่กับโจทก์ฉันสามีภริยาที่ต่างประเทศเนื่องจากโจทก์ไม่ให้ความยินยอมในการทำหนังสืออนุญาตเข้าประเทศ(วีซ่า) แก่จำเลย ต่อมาเมื่อโจทก์กลับมารับราชการภายในประเทศไทยโจทก์เป็นฝ่ายแยกไปอยู่ต่างหาก

กับน้องสาวของโจทก์เองถือว่าโจทก์สมัครใจแยกกันอยู่กับจำเลยแต่ฝ่ายเดียว แต่จำเลยไม่ได้สมัครใจแยกกันอยู่กับโจทก์ หาใช่เป็นกรณีที่โจทก์จำเลยสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกิน 3 ปี อันเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516(4/2) แต่อย่างไรก็ตามที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องนั้นชอบแล้ว ฎีกาของโจทก์ฟังไม่ขึ้น” พิพากษายืน

ดังนั้น การที่จำเลยไม่ได้อยู่กับโจทก์ฉันสามีภริยาที่ต่างประเทศ เนื่องจากโจทก์ไม่ให้ความยินยอมในการทำหนังสืออนุญาต เข้าประเทศ (วีซ่า) แก่จำเลย ต่อมาเมื่อโจทก์กลับมารับราชการภายในประเทศไทย โจทก์เป็นฝ่ายแยกไปอยู่ต่างหาก กับน้องสาวของโจทก์เอง ถือว่าโจทก์สมัครใจแยกกันอยู่กับจำเลยแต่ฝ่ายเดียว แต่จำเลยไม่ได้สมัครใจแยกกันอยู่กับโจทก์ หาใช่เป็นกรณีที่โจทก์จำเลยสมัครใจแยกกันอยู่ เพราะเหตุไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุข ตลอดมาเกินสามปี อันเป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516(4/2) แต่อย่างไรก็ตาม

อภิปรายผลการวิจัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4/2) กำหนดว่า สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่ เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ การตีความมาตรานี้ ตามลักษณะ มาตรา 1516 (4/2) ยังไม่เกิดความชัดเจนในกรณี การแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุข หมายถึง “ความผาสุกโดยปกติระหว่างคู่สมรสหรือการอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาโดยปกติสุข เนื่องจากกฎหมายบัญญัติเหตุหย่าไว้ในลักษณะกว้างเพื่อให้ครอบคลุมข้อเท็จจริง มาตรา 1516 (4/2) มีปัญหาในการปรับใช้เนื่องจากไม่มีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน ต้องอาศัยการตีความหรือการใช้ดุลพินิจของศาลให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแต่ละคดี และการแยกกันอยู่ต้องเกิดจากความสมัครใจ หากสามีภริยาฝ่ายใดไม่สมัครใจแล้ว ก็ย่อมอ้างเหตุนี้ในการฟ้องหย่าไม่ได้

ปัญหาว่า หากสามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่ แต่ยังคงอยู่ในที่พักอาศัยเดียวกัน กรณีสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขจะมีแนวทางพิจารณาอย่างไร ในข้อนี้

การสมัครใจแยกกันอยู่หากตกลงว่ายังอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน แต่อาศัยอยู่คนละห้อง ยังไม่เรียกว่าแยกกันอยู่เนื่องจากสามีภริยายังคงพบปะกันได้ แม้จะไม่พูดจาหรือร่วมหลับนอนกัน “แต่อาจเป็นเหตุหย่าในเหตุอื่น” และยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้โดยตรง ผู้วิจัยเห็นว่าหลักการแยกกันอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกันตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ.1975 มาตรา 48 (2) และมาตรา 49 (2) น่าจะเป็นเหตุหย่าของการสมัครใจแยกกันอยู่ภายใต้มาตรา 1516 (4/2) ด้วยเหตุผล คือ แนวความคิดการหย่าขาดจากกันโดยการแยกกัน อยู่โดยความสมัครใจของประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา1516 (4/2) คือ เป็นแนวความคิดของการหย่าขาดจากกันที่เป็นการแก้ไขการสมรสที่แตกสลายไปแล้วไม่ได้พิจารณาว่าเป็นความผิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งว่าจะเป็เหตุหย่าของการสมัครใจแยกกันอยู่ภายใต้มาตรา 1516 (4/2) ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. การสมัครใจแยกกันอยู่นั้นไม่ได้พิจารณาเฉพาะเรื่องของการรวมหลับนอนเพียงอย่างเดียว ซึ่งเทียบเคียงได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 882/2518 “...การที่สามีภริยาไม่ได้หลับนอนร่วมเพศกัน แต่อยู่คนละบ้านในบริเวณเดียวกัน ไม่เป็นการทิ้งร้างกัน...” สอดคล้องกับที่ศาลต่างประเทศ ได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษา แสดงให้เห็นว่า การมีเพศสัมพันธ์ของสามีภริยาไม่ได้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการแยกกันอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่การแยกกันอยู่แบบคนละห้องของสามีภริยา หากกลับมาหลับนอนเตียงเดียวกัน ยังไม่ถือเป็นการแยกกันอยู่ แม้อยู่บ้านเดียวกันก็ตาม

2. พฤติการณ์ที่จะถือว่าสามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่นั้น จะต้องมีข้อเท็จจริงฟังได้ว่าสามีและภริยาต่างมีเจตนาตรงกันคือไม่ประสงค์จะใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามีลักษณะที่ขาดจากความสัมพันธ์ฉันสามีภริยา โดยสิ้นเชิงและต่างฝ่ายต่างไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในทางพฤตินัยหรือนิตินัย การแยกกันอยู่จะต้องแยกกันอยู่อย่างแท้จริงและถาวรตามคำพิพากษาฎีกาที่ 4151/2560 ดังนั้น การที่สามีและภริยาไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งด้านการใช้ชีวิตคู่สมรสและไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันแล้ว ต่างคนต่างอยู่แม้จะแยกกันอยู่แต่ยังคงพักอาศัยอยู่ที่เดียวกันนั้นก็น่าจะเป็นลักษณะขาดความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาแล้ว

3. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 กำหนดความสัมพันธ์ฉันสามีภริยา ไว้ว่า สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา แต่ก็เป็นกำหนัดไว้ในลักษณะที่ยืดหยุ่น เป็นเรื่องที่ศาลต้องพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพการณ์ต่างๆ ทางด้านสังคม หน้าที่การงาน รวมถึงฐานะทางเศรษฐกิจของสามีภริยานำเข้ามาพิจารณา ผู้วิจัยเห็นว่า หลักการแยกกันอยู่แต่ยังคงพักอาศัยอยู่ที่เดียวกันนั้นในสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยปัจจุบันนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ ว่าค่าครองชีพและค่าที่พักอาศัยสูงขึ้นกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก ทำให้สามีหรือภริยาไม่อาจออกไปหาที่พักอาศัยใหม่ได้ จำเป็นต้องอยู่ในที่พักอาศัยเดียวกัน หรือบ้านที่อยู่อาศัยนั้นใกล้กับที่ทำงานประจำ การย้ายออกไปก็จะต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่งผลให้เพิ่มเวลาและค่าเดินทาง อันเป็นปัญหาจากปัจจัยภายนอกที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ นอกจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ในสังคมไทยย่อมต้องพิจารณาถึงเรื่องชีวิตของบุตรผู้เยาว์ การนับถือศาสนา อายุของคู่สมรสและบุตร วัฒนธรรมและภาษาของคู่สมรส การตีความให้สามีหรือภริยาที่สมัครใจแยกกันอยู่ แต่ยังคงอยู่ในบ้านเดียวกัน แต่คนละชั้น คนละห้อง อยู่แบบขาดความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาให้เป็นเหตุหย่าตามมาตรา 1516 (4/2) โดยการสมัครใจแยกกันอยู่ต้องมีลักษณะแยกกันอยู่อย่างแท้จริงและแบบถาวร อันจะเป็นการตีความที่กว้างและเปิดช่องให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันกับข้อเท็จจริงในแต่ละคดีไปและจะไม่ปิดช่องของผู้มีบรรทัดที่มีข้อขัดข้องทางการเงินที่ไม่สามารถไปหาที่พักอาศัยใหม่ได้แต่ประสงค์สิ้นสุดการสมรสเพื่อเริ่มต้นชีวิตครอบครัวใหม่

4. การนำเสนอพยานหลักฐานของการพักอาศัยอยู่ที่เดียวกันนั้นภายใต้มาตรา 1516 (4/2) นั้น โจทก์จะต้องแสดงให้เห็นว่า โจทก์และจำเลยในฐานะสามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่รวมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปีการสมัครใจแยกกันอยู่ไม่มีกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ อาจตกลงกันด้วยวาจาได้ แต่จะต้องนำสืบถึงความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาและพฤติการณ์ก่อนและหลังแยกกันอยู่แต่ยังคงพักอาศัยอยู่ที่เดียวกันนั้น

5. หากคู่สมรสมีบุตรร่วมกันหรือมีทรัพย์สินหรือหนี้สินที่เป็นสินสมรสและต้องจัดการร่วมกันนั้น หากมีการแยกกันอยู่แต่ยังคงพักอาศัยที่เดียวกันแล้วใครจะเป็นผู้มีอำนาจปกครองหรือจะแบ่งทรัพย์สินกันอย่างไรเป็นเรื่องหนึ่งที่จะต้องว่ากล่าวกันต่อไปตามสิทธิของแต่ละฝ่ายที่พึงมีเมื่อมีการหย่าแล้ว

บทสรุป

บทความนี้ได้ศึกษาเหตุฟ้องหย่าของการสมรสใจแยกกันอยู่ของสามีภรรยา โดยเปรียบเทียบเหตุฟ้องหย่าดังกล่าวของประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1516 (4/2) อาจนำมาตีความให้เป็นเหตุฟ้องหย่าของการสมรสใจแยกกันอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1516 (4/2) โดยมีแนวทางของการพิจารณาถึงกรณีที่คุณสมรสสมรสใจแยกกันอยู่แต่ยังคงพักอาศัยอยู่ที่เดียวกันนั้นหรือที่อยู่อาศัยเดียวกัน แต่ต่างฝ่ายต่างแยกกันอยู่ คนละห้อง คนละชั้น จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละคดีไป โดยคำนึงถึงลักษณะที่ขาดจากความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาโดยสิ้นเชิงและถาวร ประกอบฐานะทางเศรษฐกิจของสามีภรรยาที่แต่ละครอบครัวไม่เหมือนกันและบริบทของสังคมไทยมาพิจารณาควบคู่กัน เพื่อให้ศาลมีพัฒนาการตีความกรณีของการสมรสใจแยกกันอยู่หากมีคดีที่มีข้อเท็จจริงคล้ายกันเกิดขึ้นในเหตุฟ้องหย่าที่ชัดเจนว่าการสมรสใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาได้โดยปกติสุขนั้นรวมถึงหลักการแยกกันอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกันด้วย

บรรณานุกรม

- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. เหตุฟ้องหย่า : การศึกษาเปรียบเทียบในเชิงนิติศาสตร์ . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549.
- คล้ายจันทร์ จันทร์สำรา .“เหตุหย่า : ศึกษากรณีการประพาศติผิดประเวณีของสามีหรือภรรยา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- กำธร กำประเสริฐ. ประวัติศาสตร์กฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: สุนทรกิจการพิมพ์, 2518.
- ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. ประวัติศาสตร์กฎหมาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2539.
- ชาติชาย อัครวิบูลย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.
- ไพโรจน์ กัม พุสิริ .“การหย่าโดยความยินยอมในกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (เมษายน – มิถุนายน 2531).
- ไพโรจน์ กัมพุสิริ.“พัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกันในประเทศฝรั่งเศส.” วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). ปีที่43. ฉบับที่ 3. (กันยายน 2557).
- สมรักษ์ พรหมมา. กฎหมายครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2544.
- <https://www.lawyers.in.th/2022/10/28> สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2566
- <https://deka.in.th/view-11538.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2566
- http://www.supremecourt.or.th/storage/article_pdf/ สืบค้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2566